

Особливості застосування сучасних освітніх технологій на уроках трудового навчання

Суть. Як зазначає Г.Селевко, на практиці інформаційними технологіями називають ті, що використовують спеціальні технічні інформаційні засоби (ЕВМ, аудіо, кіно, відео). З появою комп'ютерів з'являється новий термін — «нові інформаційні технології навчання». Термін «інформаційно-комунікаційні» є об'єднуючим для різних варіантів технологій та вказує на специфіку інтерактивного навчання — діалог у системі «користувач — комп'ютер».

На практиці технологія використовується в трьох варіантах:

- «проникаюча» (застосовується у процесі вивчення певних тем, розділів для розв'язання конкретних дидактичних завдань);
- «основна» (визначальна, особливо у складі технологій програмованої та дистанційної форм навчання тощо);
- монотехнологія (увесь процес навчання й управління, зокрема і всі види діагностики та моніторинг, ґрунтується на використанні комп'ютера).

Інформатизація навчально-виховного процесу передбачає широке використання у процесі вивчення навчальних предметів інформаційно орієнтованих засобів навчання на базі сучасних комп'ютерів і телекомунікаційних мереж. До них належать інформатизація системи управління навчальним закладом, створення баз даних та переробка інформації, участь у міжнародних проектах тощо. Широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій (програмоване навчання, експертні системи, мультимедіа, імітаційне моделювання, предметні комп'ютерні уроки) сприяє реалізації особистісно орієнтованого підходу до учнів, поетапному засвоєнню знань, умінь і навичок.

Прогнозовані результати: формування умінь працювати з інформацією, розвиток комунікативних здібностей.

Автори-розробники — Д.Ельконін, В.Коваленко, Б.Нікітін, П.Підкасистий, М.Стронінта ін.

Суть. Технологія за своєю суттю є поліваріативна. Вона може реалізуватися за технологічними схемами Д.Ельконіна, Б.Нікітіна, П.Підкасистого, М.Строніна, М.Шуть та ін., використовуватись у процесі навчання дітей різних вікових груп. **Гра як вид навчальної діяльності** в умовах конкретної ситуації спрямована на засвоєння соціального досвіду, в якому формуються й удосконалюються вміння та навички учнівського самоуправління.

Структура гри як діяльності охоплює: ціле-покладання (уміння поставити мету, завдання), планування (здатність передбачити розвиток подій, дійових процесів, операцій), реалізацію цілей (уміння реалізувати ігровий задум), аналіз отриманих результатів (здатність проаналізувати набутий ігровий досвід). Мотивація ігрової діяльності забезпечується добровільністю включення в гру, можливістю вибору й елементами змагання, що сприяє задоволенню потреб у самоствердженні та самореалізації учнів як суб'єктів учіння.

У навчанні старшокласників використовуються різні модифікації ділових ігор: імітаційні, операційні, рольові ігри, діловий театр, психо- та соціодрама. Технологія ділової гри представлена етапами, що наведено нижче (за Г.Селевко).

Етап підготовки:

- розробка гри: написання сценарію; укладання плану ділової гри; загальний опис гри; зміст інструктажу; підготовка матеріального забезпечення;
- вхід у гру: постановка проблеми, цілей; умови, інструктування; регламент, правила; розподіл ролей; об'єднання у групи; консультування.

Етап проведення:

- групова робота над завданням: робота з джерелами; тренінг; мозковий штурм; робота з агротехніком;
- міжгрупова дискусія: виступи груп; захист результатів; правила дискусії; робота експертів.

Етап аналізу та узагальнення:

- висновки з гри; аналіз, рефлексія; оцінка та самооцінка роботи; висновки й узагальнення; рекомендації.

Прогнозовані результати: розвиток суб'єктності школяра, процесів саморегулювання та самоуправління власною навчальною діяльністю.

Автор-розробник — О.Пометун, Л.Пироженко.

Суть. Інтерактивне навчання ґрунтується на концептуальній ідеї співробітництва, взаємо-навчання. Автори зазначають, що процес пізнання відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Залежно від мети уроку, форм організації навчальної діяльності, використовуються інтерактивні технології кооперативного, колективно-групового навчання, ситуативного моделювання, опрацювання дискусійних питань. Деякі локальні технології використовуються на будь-якому етапі традиційного уроку, трансформуючи його в інтерактивний.

Структура технологічного інтерактивного уроку представлена такими етапами.

- **Мотивація:** фокусується увага учнів (або учасників заходу) на проблемі, робиться спроба викликати інтерес до теми, що обговорюється. Прийомами навчання можуть бути запитання, цитати, коротка історія, невеличке завдання, розминка тощо. Етап займає не більше 5 % часу заняття.
- **Оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів.** Він забезпечує розуміння учнями (учасниками) змісту їхньої діяльності, тобто того, чого вони повинні досягти в результаті уроку (заходу), і що від них очікує вчитель, викладач. Також доцільно залучити до визначення передбачуваних результатів усіх учасників заняття або заходу. На це витрачається приблизно 5 % часу.
- **Надання необхідної інформації.** Під час його реалізації важливо дати учням (учасникам) достатньо інформації для того, щоб на її основі виконувати практичні завдання. Це може бути міні-лекція, читання роздавального матеріалу, виконання домашнього завдання. Для економії часу та максимального ефекту уроку можна подавати інформацію в письмовому вигляді для попереднього (домашнього) вивчення. Витрачається приблизно 10 % часу заняття.
- **Інтерактивна вправа,** яка вважається центральною частиною заняття (заходу). Вона охоплює не більше 60 % часу, що відводиться на практичне освоєння матеріалу, досягнення поставлених цілей уроку.

Послідовність проведення інтерактивної вправи:

- інструктування — вчитель розповідає учасникам про цілі вправи, правила, послідовність дій і кількість часу на виконання завдань; запитує, чи все зрозуміло учасникам;
- об'єднання в групи і/або розподіл ролей;
- виконання завдання, за якого вчитель виступає як організатор, помічник, ведучий дискусії, намагаючись надати учасникам максимум можливостей для самостійної роботи й навчання у співробітництві один з одним;

- презентація результатів виконання вправи.
- **Підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку.** На цьому етапі передбачається рефлексія, усвідомлення того, що зроблено на занятті (заході), чи досягнуто поставлених цілей, як можна застосувати отримане в майбутньому. Останній етап бажано проводити у формі запитань: що нового дізналися; якими навичкам оволоділи; чи може це бути корисним у житті. Слід обговорити питання щодо проведення самого уроку: що було найбільш вдалим; що не сподобалося; що потрібно змінити в майбутньому. Важливо, щоб самі учні (учасники) змогли сформулювати відповіді на всі запитання. Для підбиття підсумків бажано відвести до 20 % часу уроку (заходу).

Інтерактивні технології (мозковий штурм, «займи позицію», розігрування ситуацій у ролях, ток-шоу тощо) активно використовуються у виховній роботі зі школярами.

Прогнозовані результати:

- активізація пізнавальної діяльності всіх учнів, формування вмінь і навичок, ціннісно-смислових орієнтацій;
- розвиток суб'єктності, мотивації до навчання.

Технологія інтенсифікації навчання на основі опорних схем і знакових моделей

Автор-розробник — В.Шаталов.

Суть. Принципи технології інтенсифікації навчання В.Шаталова: багаторазове повторення; обов'язковий поетапний контроль; високий рівень складності; блочне вивчення матеріалу; динаміка діяльності; використання опор, орієнтовної основи дій.

Особливості змісту (за Г.Селевко): матеріал подається великими дозами; поблочне структурування матеріалу; оформлення навчального матеріалу у вигляді опорних схем-конспектів; опорний конспект є наочною схемою, у якій подано інформацію, що потрібно засвоїти. Він є своєрідною конструкцією системи взаємопов'язаних символів як замінників системи фактів, понять, ідей, наділених певним смисловим значенням.

Технологічні етапи:

- **перший** — вивчення теорії у класі (пояснення біля дошки з допомогою крейди, наочних матеріалів, ТЗН; повторне пояснення за опорним конспектом — кольоровим плакатом; короткий огляд за плакатом; індивідуальна робота учнів над своїми конспектами; фронтальне поблочне закріплення матеріалу за конспектом);
- **другий** — самостійна робота вдома (опорний конспект + підручник + допомога батьків);
- **третій** — перше повторення — фронтальний контроль засвоєння конспекту (всі учні відтворюють конспект по пам'яті; учитель перевіряє роботи в міру надходження; одночасно проводиться «тихе» та магнітофонне опитування; після письмової роботи — опитування вголос);
- **четвертий** — усне проговорювання опорного конспекту (це необхідний етап мовленнєвої діяльності при засвоєнні, що реалізується під час різних видів опитування);
- **п'ятий** — друге повторення: узагальнення і систематизація (уроки взаємоконтролю; публікація списку залікових питань; підготовка; використання усіх видів контролю (біля дошки, «тихе», письмове опитування тощо); взаємоопитування та взаємодопомога; ігрові елементи (змагання команд, розв'язування ребусів тощо)).

Прогнозовані результати:

- формування системи знань, умінь і навичок;
- навчання всіх дітей незалежно від індивідуальних даних;
- прискорене навчання.

Автор-розробник — В.Фірсов.

Суть. Технологія передбачає уведення двох стандартів: обов'язкової загальноосвітньої підготовки (базовий рівень обов'язкового мінімального засвоєння знань всіма школярами); підвищеної підготовки (додатковий рівень визначає глибину оволодіння змістом навчального предмета здібними та працелюбними учнями).

Простір між ними заповнюється діяльністю, що забезпечує поступове та різнорівневе опанування навчального матеріалу, вибудованого на основі запланованих обов'язкових результатів навчання. Останні мають бути доведені до учнів завчасно, зрозумілі й доступні абсолютній більшості. Проходження базового рівня є передумовою навчання за додатковими, підвищеними стандартами. Навчальний процес здійснюється на індивідуально та максимально посиленому для учнів рівні.

Особливості технології: блочна подача матеріалу; робота з малими групами на декількох рівнях засвоєння; наявність навчально-методичного комплексу (банк завдань обов'язкового рівня, система спеціальних дидактичних матеріалів, виокремлення обов'язкового матеріалу в підручниках та завдань необхідного рівня в задачниках).

Основна умова рівневої диференціації — систематична повсякденна робота щодо усунення прогалин у засвоєнні матеріалу шляхом організації перездачі заліків. Система контролю та оцінювання навчальних досягнень передбачає:

- тематичний контроль;
- повну перевірку обов'язкового рівня підготовки;
- відкритість вірців перевірних завдань обов'язкового рівня; виставлення оцінки методом складання (загальний залік = сума певних заліків);
- подвійність в оцінці обов'язкового рівня (зараховано — не зараховано);
- підвищення оцінки за досягнення, які перевищують базовий рівень;
- «закриття» проблем (доздача, а не перездача);
- можливість «дрібних» заліків;
- кумулятивність підсумкової оцінки (річна оцінка виставляється на основі отриманих).

Прогнозовані результати: досягнення всіма дітьми обов'язкових запланованих результатів навчання з огляду на рівень розумового розвитку.

Автори-розробники — Г.Лєвітас, В.Гузєєв.

Суть. Мінімальною одиницею навчального процесу є не урок, а цикл уроків — модуль. Він буває одно-, дво- (два цикли) або чотириурочний (чотири цикли), кожен з яких є блоком із чіткою послідовною структурою.

Розглянемо структуру модуля 4-х циклів.

- **Перший урок — вивчення нового матеріалу** (новий матеріал вивчається за завчасно складеним конспектом з одночасним поясненням учителя. Первинне закріплення відбувається у процесі роботи над зошитами з друкованою основою).
- **Другий урок — урок узагальнення** (перед уроком конспект вивченого матеріалу та запитання до нього відтворюються на дошці (екрані). Учні опрацьовують матеріал за підручником самостійно та обговорюють у парах, відповідають на поставлені запитання учителю або учню-консультанту. Практикується відтворення конспекту в зошиті або його самостійне укладання учнями. Зазначимо, що учнівські пари формуються за принципом об'єднання дітей з однаковим рівнем розвитку і темпом роботи).
- **Третій урок — закріплення** (робота із зошитами з друкованою основою, виконання індивідуальних завдань творчого характеру).
- **Четвертий урок — корекція** (опитування за конспектом, підготовка й написання самостійної роботи).

Якщо тема програми складається із 15 уроків, то вони можуть вибудовуватися так: 2 цикли, 4 цикли, 4 цикли, 2 цикли, 1 цикл програмованого опитування, 1 цикл контролю, 1 цикл корекції.

Особливості технології:

- основний навчальний період — модуль або цикл (уроків);
- пояснювально-ілюстративні, евристичні, програмовані методи навчання;
- основні форми організації навчання — бесіда, практикум;
- засоби діагностики — поточні письмові програмовані опитування (тести), контрольні роботи або заліки.

Домінуючий елемент технології — зошит з друкованою основою, який розроблено за принципами теорії поетапного формування розумових дій як типовий засіб програмованого навчання.

Прогнозовані результати:

- формування системи знань, умінь і навичок учнів;
- досягнення запланованих результатів навчання.

Автори-розробники — П.Ерднієв, П.Ібрагімов, М.Щетінін, Н.Гудзик, В.Шаталов та ін.

Суть. Концептуальні ідеї технології розроблялися на основі методів укрупнення (П.Ерднієв), концентрованого навчання (П.Ібрагімов), занурення (М.Щетінін) та ін. Блок — це логічно закінчений, дидактично обґрунтований навчальний матеріал кількох уроків теми, розділу, що дає змогу сконцентрувати інформацію навколо провідних ідей навчального курсу. Блочний підхід до вивчення програмового матеріалу супроводжується систематичним консультуванням. Він реалізується через систему уроків блочного викладу матеріалу.

Етапи технології (за С.Боднар, Л.Момот, Л.Липовою, М.Головко):

- **Лекція** (усний виклад учителем матеріалу навчального блоку, що слугує основою для подальшої самостійно пізнавальної діяльності школярів).
- **Семінарські заняття** (обговорення учнями проблем, порушених на лекції. Кількість семінарів залежить від складності й обсягу теми, що вивчається. Вони поділяються на класичні (учні готують повідомлення, доповіді на основі запропонованої системи питань), робочі (план і завдання семінару повідомляються безпосередньо на занятті, що передбачає поточний контроль засвоєння навчального матеріалу в процесі виконання тренувальних вправ, розв'язування задач, обговорення проблем тощо)).
- **Лабораторний практикум або практична робота** (самостійно пошукова діяльність учнів; формування вмінь і навичок).
- **Уроки розв'язування задач** (занурення у проблему з метою розширення горизонту розуміння програмового матеріалу).
- **Залік** (теоретичні питання заліку доводять учням ще на початку вивчення теми, практичні — безпосередньо на занятті. Контрольно-оцінювана діяльність учителя).
- **Уроки цікавих повідомлень** (розвиток пізнавального інтересу, мотивації; застосування набутих знань на практиці).

Особливості технології:

- блочний виклад матеріалу;
- систематичне консультування (індивідуальне, групове; поточне, підсумкове; учитель-консультант, учень-консультант), що супроводжує кожен технологічний етап;

- групова форма роботи;
- алгоритмізація навчального процесу (робота за картками-інструкціями, схемами-конспектами, використання методичних порад, пам'яток тощо);
- самостійна пошукова діяльність школярів;
- обов'язковий перелік базових знань і вмінь, що слугує своєрідною програмою дій для вчителя, учнів;
- систематичний контроль та оцінка успішності (попередній, поточний, тематичний).

Прогнозовані результати:

- формування цілісних знань школярів;
- розвиток системного мислення, самостійної пошукової активності учнів;
- економія часу.

Автор-розробник — А.Рівін.

Суть. Колективний спосіб навчання — це така організація праці, в процесі якої навчання здійснюється шляхом спілкування в динамічних (змінних) парах, коли учасники вчать один одного. Технологія ґрунтується на принципах наявності динамічних (змінних) пар учнів, взаємонавчання, взаємоконтролю, взаємоуправління.

До складу технології належать такі методики:

- вивчення текстового матеріалу;
- взаємообмін текстами та завданнями;
- розв'язання задач і прикладів за підручником;
- взаємні диктанти;
- вивчення віршів у змінних парах;
- робота з опитувальниками;
- вивчення іноземної мови.

Розглянемо одну з них.

Методика вивчення текстового матеріалу для будь-якого навчального предмета.

Основні технологічні етапи:

- **Складається маршрут вивчення тексту за підручником.** Навчальний матеріал ділиться на 3—6 частин. Кожен учень працює в індивідуальному режимі.
- **Вивчення першої частини тексту в парі:** один учень читає текст, інший слідує за підручником; прочитане обговорюється: один переказує, інший доповнює.
- **Практикується паралельна робота з інформацією за іншими джерелами** (хрестоматія, підручник іншого автора тощо); придумується заголовок до частини і складається план; записується погоджена назва заголовку і план цієї частини у зошит. На цьому пара завершує роботу. Учні об'єднуються у нові пари для роботи з другою частиною тексту.
- **У нових парах учні спочатку коротко повторюють зміст першої частини;** звіряють та уточнюють свої плани; один переказує першу частину, інший із його зошитом слідує за викладом, уточнює та доповнює. Відпрацьовується друга частина тексту (аналогічно першій). Учні розходяться та об'єднуються в нові пари для опрацювання третьої, четвертої, п'ятої частин тексту.
- **Опрацювавши текст в останній групі,** учень повідомляє учителю (черговому учневі) про завершення роботи.
- **Формуються малі групи (4—6 осіб);** обирається ведучий, який надає кожному можливість викласти новий матеріал; група виставляє оцінки кожному індивідуально; ведучий подає вчителю список з оцінками. Останній з метою контролю може додатково перевірити знання двох-трьох осіб. Оцінки переносяться до класного журналу.

Прогнозовані результати:

- засвоєння знань, умінь і навичок;
- розвиток комунікативних якостей особистості;
- виховання працелюбності.

Автор-розробник — В.Дяченко.

Суть. Організаційна структура групового способу навчання може бути комбінованою, такою що поєднує групову роботу учнів (один вчить багатьох), парну та індивідуальну. Однак домінуюче значення має групова форма роботи. До групових технологій належать: класно-урочна організація, лекційно-семінарська система, дидактичні ігри, бригадно-лабораторний метод тощо.

Особливості організації групової роботи (за Г.Селевко):

- поділ класу на групи для вирішення конкретних завдань;
- кожна група отримує певне завдання (однакове або диференційоване) виконує його спільно під безпосереднім керівництвом лідера групи або вчителя;
- завдання в групі виконується у такий спосіб, що дасть змогу взяти до уваги й оцінити індивідуальний внесок кожного;
- склад групи непостійний. Він добирається зважаючи на те, щоб із максимальною ефективністю для колективу могли реалізуватися навчальні можливості кожного члена групи, залежно від змісту та характеру очікуваної роботи.

Технологічні етапи групової роботи на уроці:

Підготовка до виконання групового завдання:

- постановка пізнавальної задачі (проблемної ситуації);
- інструктаж про послідовність роботи; надання групам дидактичного матеріалу.

Групова робота:

- ознайомлення з матеріалом, планування роботи в групі;
- розподіл завдань між членами групи;
- індивідуальне виконання завдань;
- обговорення індивідуальних результатів роботи в групі;
- обговорення загального завдання групи (зауваження, доповнення, уточнення, узагальнення);
- підбиття підсумків групового навчання.

Підсумкова частина:

- повідомлення про результати роботи групи;
- аналіз пізнавальної задачі, рефлексія;
- загальний висновок про групову роботу досягнення поставленої мети. Коментування вчителем роботи групи.

Під час групової роботи вчитель контролює хід роботи в групах, відповідає на запитання, регулює суперечливі ситуації та порядок роботи, у випадку крайньої необхідності надає допомогу певним учням або групі загалом.

Найбільший педагогічний ефект навчально-виховного процесу досягається у процесі співвідношення колективних (60—70 %) та групових (30—40 %) способів навчання.

Прогнозовані результати:

- активізація пізнавальної діяльності учнів;
- високий рівень засвоєння змісту.

Автор-розробник — К.Баханов.

Суть. Технологія поліфункціональна за суттю. На практиці вона може реалізуватися за різними технологічними схемами (жорсткими та гнучкими). Суть технології — виявлення та розвиток різних видів творчих здібностей школярів на основі пізнавальних мотивів навчання, прагнення до самовираження та самоствердження.

Робота учнів за інтересами у творчих групах спрямована на вирішення конкретних творчих завдань.

Технологічні етапи(за К.Бахановим):

- **Пошуковий** (ознайомлення учнів у загальних рисах з темою; розвиток пізнавального інтересу, мотивації; визначення термінів та критеріїв підготовленості учнів до визначеного виду діяльності; спільний перегляд наявної та пошук необхідної навчальної літератури, ілюстративного матеріалу, технічних засобів навчання тощо. Тривалість етапу 3—4 дні).
- **Визначальний** (організаційні моменти вирішуються учнями на перерві або безпосередньо на уроці; учням надається можливість вибрати найцікавішу творчу справу, об'єднатися у творчі групи (об'єднання) за інтересами, ознайомитися із завданнями).
- **Планування й виконання завдання** (розподіл ролей; конкретизація завдань; розробка та виконання наміченого плану дій).
- **Презентаційний** (презентація результатів групової творчої справи).
- **Аналітичний** (підбиття підсумків; самоаналіз творчої діяльності; оцінювання отриманих результатів).
- **Особливості технології:** діагностика потенційних можливостей учнів та виявлення рівня розвитку здібностей до певного виду діяльності; визначення кола інтересів; залучення дітей до групової роботи; вільний вибір форм та методів роботи творчої групи; активна самостійна пошукова діяльність; розвиток пізнавальних здібностей, ініціативності та відповідальності за виконання наміченого плану дій; самореалізація.

Прогнозовані результати:

- самоствердження та самовираження учнів;
- реалізація творчого потенціалу;
- формування стійкої мотивації до вивчення предмета, самостійності, ініціативності та відповідальності.

Автор-розробник — В.Гузєєв.

Суть. Назва технології пов'язана з інтеграцією перспективних напрямів удосконалення навчального процесу: планування результатів навчання, укрупнення дидактичних одиниць, психологізація навчального процесу, комп'ютеризація. Створення цілісного інтегрального освітнього середовища реалізується шляхом конструювання блочної системи уроків вивчення програмової теми.

Типова структура блоку уроків інтегральної технології:

- **Вступне повторення** (урок проводиться в інтерактивному інформаційному режимі з метою актуалізації опорних знань учнів і життєвого досвіду. Домінантний метод — бесіда).
- **Вивчення нового матеріалу** (основний обсяг) (подається основний обсяг навчальної інформації з допомогою методу укрупнення дидактичних одиниць. Превалюючі форми організації навчального процесу — лекція, урок-бесіда, урок-розповідь, семінар).
- **Тренінг-мінімум** (відпрацювання до автоматизму вмінь вирішувати шаблонні задачі найнижчого рівня навчальних досягнень. Домінантні методи — бесіда, яка поступово переростає у самостійну пошукову роботу учнів, навчальний практикум).
- **Вивчення нового матеріалу** (додатковий обсяг) (опанування додаткового обсягу навчального матеріалу — учні з низьким рівнем навчальних можливостей тільки ознайомлюються, достатнім — виходять на осмислення і розуміння ідей, високим — осмислення і застосування набутих знань).
- **Розвивальне диференційоване закріплення** (дати можливість кожному учневі досягнути відповідного рівня запланованих результатів. Основна форма організації навчання — семінар-практикум; форма співпраці вчителя з учнями — групова).
- **Узагальнювальне повторення** (формування цілісного уявлення про об'єкт, що вивчається, системи знань учнів. Домінантна форма організації навчального процесу — консультації).
- **Контроль** (форма контролю — контрольна робота, залік, співбесіда, диктант тощо. Структура контрольних завдань: два-три — мінімального рівня, один-два — першого рівня, один — другого. Завдання виконуються чітко за

порядком від першого до останнього, відсутня можливість вибору завдань школярами, якщо допущена помилка у завданнях мінімального рівня, то робота далі не оцінюється, а тільки перевіряється учителем).

- **Корекція** (основна форма організації роботи — групова, у процесі якої учні, об'єднавшись у групи, спільно аналізують власні помилки, працюють над додатковими завданнями тощо. Вони мають право на одну спробу виправлення оцінки шляхом перездачі).

Прогнозовані результати:

- реалізація особистісного діяльнісного підходу в навчанні;
- розвиток особистості школяра;
- високий рівень засвоєння змісту навчального предмета.

Автор-розробник — О.Мариновська.

Суть. Інтегральна педагогічна технологія — це модель навчання, яка ґрунтується на виявленні в різних навчальних предметах однотипних елементів (проблем, сюжетів, подій, закономірностей тощо) і поєднанні їх у якісно нову цілісність з метою створення загального образу світу.

Мета технології — створити оптимальні умови для розвитку та самореалізації школяра шляхом формування цілісних знань про об'єкт, що вивчається. Вони слугуватимуть формою виразу його особистісно розвивального потенціалу, основою творення «образу світу» для свідомості, що сприймає.

На практиці інтегральна технологія знаходить своє відображення в уроках двох видів: бінарного (**схема 1**) та інтегрованого (**схема 2**).

Інтеграція змісту слугує засобом формування цілісних знань. Зміст смислових блоків різних предметів має бути ретельно дібраний і структурований навколо однотипних елементів (проблем, сюжетів, подій тощо), а згодом і об'єднаний спільною метою в межах теми уроку. Навчальна інформація повинна бути зрозумілою та усвідомленою дітьми. Цьому сприяє постійне звернення вчителя до особистісного досвіду дітей, його узгодження з навчальними завданнями, націленість на формування особистісної форми змісту.

Концептуальна схема бінарного уроку

Технологічні етапи уроку:

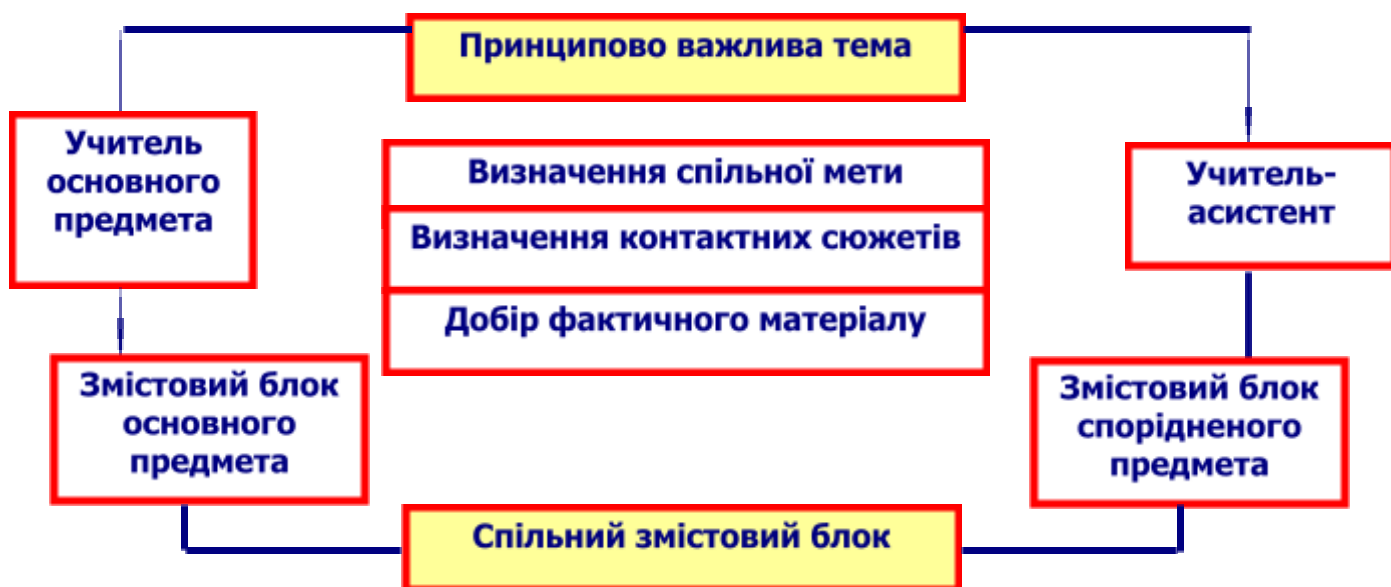
- **актуалізація опорних знань** (підготовка до сприйняття; опора на особистісний досвід школярів; розкриття пізнавального інтересу);
- **цілепокладання** (формування пізнавальних мотивів; повідомлення теми, мети уроку; узгодження особистісного досвіду учнів з навчальним завданням);
- **вивчення нового матеріалу** (усвідомлення змісту смислових блоків, розроблених на інтегрованій основі; розкриття основних домінант уроку);
- **закріплення** (закріплення нових знань і способів дій; цілереалізація; контрольна-оцінювальна діяльність; залучення учнів до проектування наступного уроку).

Прогнозовані результати: формування цілісних знань учнів засобами інтеграції змісту суміжних дисциплін; розвиток творчого потенціалу.

Концептуальна схема бінарного уроку

Концептуальна схема інтегрованого уроку

Автор-розробник — А.Белкін.

Суть. Як зазначає О.Пехота, **ситуація успіху** — це суб'єктивний психологічний стан задоволення, який є наслідком фізичного або морального напруження виконавця справи, творця явища. Вона досягається тоді, коли дитина сама визначає цей результат як успіх. Успішність теж тлумачиться як успіх, однак він є зовнішній, бо оцінюється іншими. Усвідомлення ситуації успіху учнем, розуміння її значимості виникає після подолання психологічних бар'єрів страху бути не таким, як усі, труднощів незнання, невміння тощо.

Характерною ознакою технології є психологічна підтримка розвитку особистості дитини. Мета — створити ситуацію успіху для розвитку особистості, дати можливість кожному вихованцю відчувати радість досягнення успіху, усвідомлення своїх здібностей, віри у власні сили.

За цією технологією учні умовно поділяються на чотири групи: надійні, впевнені, невпевнені, зневірені. Прийоми психологічної підтримки для роботи з кожною групою та очікуваний результат (різновиди радості) подано в таблиці.

Технологія реалізується за допомогою системи прийомів, дібраних для конкретної категорії дітей. Послідовність технологічних етапів прийому «Стеж за нами» для невпевнених дітей:

- **«Діагностика інтелектуального фонду колективу».**

Мета — виокремлення школяра з групи невпевнених (недостатній рівень інтелектуального розвитку, трохи лінивий до навчання, але доброзичливий і поміркований).

- **«Вибір інтелектуального спонсора».**

Мета — виявлення школяра, який із задоволенням буде ділитися своїми знаннями з іншими (високий рівень інтелектуального розвитку, впевнений у своїх силах, активний і відповідальний).

- **«Фіксація результату і його оцінка».**

Мета — створити умови для самовираження та самоствердження учнів, заохотити до такого виду діяльності інших.

Прогнозовані результати: створення сприятливих психолого-педагогічних умов саморозвитку та самореалізації особистості школяра.

**Банк ситуації успіху
(за О.Пехотою)**

П р и й о м и т е х н о л о г і ї	К а т е г о р і ї у ч н і в				Різновиди радість
	Надійні	Впевнені	Невпевнені	Зневірені	
	«Невтручання»	«Холодний душ»	«Емоційне поглажування», «Анонсування» (запобіжний контроль)	«Миша у сметані», «Гидке качення»	«Здійснена радість»
	«Даю шанс», «Сповідь»	«Даю шанс»	«Сходи», «Стань у стрій»	«Сходи», «Стань у стрій»	«Неочікувана радість»
	«Емоційний сплеск», «Обмін ролями», «Зараження»	«Обмін ролями», «Зараження», «Емоційний сплеск»	«Стеж за нами»	«Обмін ролями», «Зараження»	«Загальна радість»
	Творча співпраця вчителя з учнем, батьками – успіх		Радість учня	Радість батьків	«Сімейна радість»
	«Еврика», «Навмисна помилка», «Лінія горизонту»	«Еврика», «Навмисна помилка», «Лінія горизонту»	«Еврика», «Навмисна помилка»	«Еврика», «Навмисна помилка»	«Радість пізнання»

Автори-розробники — Г.Лозанов, С.Димитрова, Т.Гордієнко, Л.Шевченко та ін.

Суть. В основу технології покладено елементи емоційного навіювання. Роль останніх є домінуючою.

Основний метод сугестивної технології — релаксопедичне навчання. Він базується на взаємодії усвідомлюваних і неусвідомлюваних компонентів психіки в процесі засвоєння та перероблення інформації. Принцип двоплановості та сприйняття інформації становить основу побудови інтенсивного навчання, у процесі якого здійснюється «занурення» у навчальну дисципліну, концентроване вивчення матеріалу. Основною одиницею сугестопедичної моделі є урок, який за структурою поділяється на три фази: передсеансову, сеансову та постсеансову.

Структура сугестопедичного уроку (за К.Бахановим)

Прогнозовані результати:

- розкриття резервних можливостей пам'яті, інтелектуальної активності особистості школяра;
- формування готовності школярів до успішного опанування навчального матеріалу;
- підвищення працездатності та зниження втоми;
- інтенсивність навчання.

Технологія розвитку критичного мислення
Програма «Читання та письмо
для розвитку критичного мислення»
(ЧПРKM)

Автори-розробники — Дж.Стіл, К.Мередіт, Ч.Темші.

Суть. Розвиток критичного мислення розглядається як засіб самореалізації особистості в умовах демократичного суспільства. Технологія розроблена на інтерактивній основі. Її прийнято розглядати як модель локальних стратегій (кубування, гронування, щоденник подвійних нотаток, мозковий штурм, сенкан, підсилена лекція, передбачення за допомогою ключових виразів, дискусійна сітка тощо).

Цілісна модель технології представлена технологічним уроком. Останній прийнято розмежовувати на три фази:

1. **Актуалізація.** Формується учнівська позиція щодо прийняття мети подальшої діяльності, усвідомлюється значущість власних знань. Важливу роль відіграє розвиток пізнавального інтересу та мотивів до навчання.
2. **Усвідомлення змісту.** Домінує самостійно-пошуковий спосіб здобуття нових знань. Для нього характерне опертя на особистісний досвід учнів, залучення їх до формулювання та перевірки власних гіпотез. Як результат, у свідомості дитини встановлюються зв'язки між відомим і невідомим, щойно набутих знанням. Отож реалізується процес розуміння як включення невідомого у цілісність (у власний контекст знань).
3. **Рефлексія.** Передбачає творче й критичне перетворення набутих знань на власні, їхню технологізацію. На цьому етапі важливо, щоб засвоєні знання були емоційно підкріплені.

Прогнозовані результати:

- формування інтелектуальних умінь та навичок;
- розвиток критичного мислення.

Автор-розробник — К.Баханов та ін.

Суть. «Метод проектів» зародився в надрах американської системи навчання наприкінці XIX ст. Сьогодні під цим словосполученням розуміють метод навчання, форму організації занять, педагогічну технологію, систему організації навчання.

Спостерігається поліваріативність представлення технології різними авторами (К.Баханов, В.Гузєєв, І.Срмаков, О.Пехота, І.Чечель та ін). Однак за своєю суттю вони споріднені — виконують функцію засобу вирішення проблеми на основі свідомого прийняття суб'єктом мети проектної діяльності. Технологічний концепт проектних технологій орієнтує на дієвий спосіб здобуття нових знань у контексті конкретної ситуації та їх використання на практиці.

Метод проектів як технологія у сучасних умовах трансформувалася у проектну систему організації навчання (К.Баханов), за якої учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань-проектів, — зазначає К.Баханов.

Робота над кожним проектом починається з конференції (зборів всієї групи (класу), на якій учні самі пропонували проекти. Цьому передують вступне слово вчителя. Він у загальних рисах ознайомлює учнів із темою, яка вивчалася, та слухає пропозиції. Їх висувають окремі учні або групи. Якщо виникає кілька пропозицій, то вони обговорюються й обирається найцікавіша. Після чого проект поділяється на кілька міні-проектів. Учні розпочинають роботу щодо збирання необхідної інформації та визначення основних напрямів його аналізу. Наступним етапом є обробка інформації у великій групі й обговорення змісту й форми звіту. Останньою ланкою в проектній системі є підсумкова конференція, на якій заслуховується й обговорюється звіт.

Організаційна структура проектного навчання (за К.Бахановим)

Розглянемо модель проектного навчання, розроблену І.Чечель.

Технологічні етапи роботи над проектом такі:

1. **Початок** (визначення теми, мети, завдань, формування робочих груп).

2. **Планування** (аналіз проблеми, постановка завдань, уточнення інформації, синтез ідей, плани).
3. **Прийняття рішень** («мозковий штурм», обговорення альтернатив» вибір оптимального варіанта).
4. **Виконання** (робота з виконання проекту).
5. **Перевірка** та оцінювання результатів (аналіз виконання проекту, з'ясування причин досягнень і невдач).
6. **Захист** (колективний аналіз діяльності). Вибір однієї із проектних практик залежить від специфіки завдань, які вирішуватимуться. Учені доходять висновку, що проект як шлях пізнання в дії — творча діяльність. Вона є проблемною за формою відкриття нових знань, практичного — за сферою їхнього застосування, інтелектуально насиченою — за змістом, суб'єкти смисловою — за вектором мисленнєвої діяльності

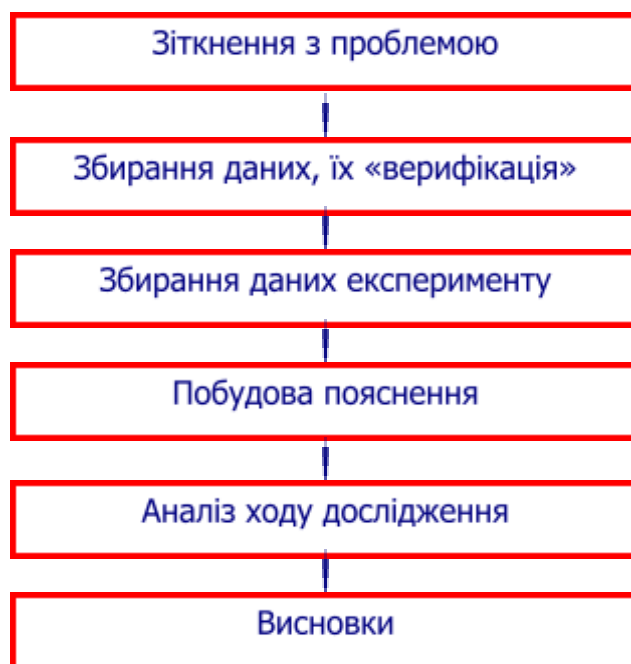
Прогнозовані результати:

- практико орієнтований підхід до навчання;
- формування ключових компетенцій (соціальних, полікультурних, інформаційних, комунікативних тощо);
- розвиток ініціативності та самостійності учнів.

Автори-розробники — В.Бухвалова, М.Кларін, Є.Коршак, Д.Левітас, О.Пехота та ін.

Суть. Поліваріативна технологія. Особливістю дослідної діяльності учнів за технологією навчання як дослідження, зазначає О.Пехота, є суб'єктне відкриття нових знань учнем. Основою для цього слугує індивідуальна актуалізація попередньо засвоєних знань, умінь, введення їх до особистісного пізнавального простору.

Модель навчання як дослідження (за О.Пехотою)

Для технології є характерними систематизовані (за періодами навчання і за предметами) навчальні дослідження, які мають комплексний вплив на особистість школяра. Суть полягає у розробці системи дослідницьких завдань, визначенні змістових блоків навчально-дослідної діяльності у часовій перспективі (на семестр, навчальний рік тощо).

Технологічні етапи (за Д.Левітасом)

- Ознайомлення з літературою.
- Виявлення (бачення) проблеми.
- Постановка (формулювання) проблеми.
- З'ясування незрозумілих питань. Формулювання гіпотез.
- Планування і розробка навчальних дій.
- Збирання даних (накопичення фактів, спостережень, доказів).
- Аналіз і синтез зібраних даних. Зіставлення даних і умовиводів.

- Підготовка до написання повідомлень. Виступи з підготовленими повідомленнями.
- Переосмислення результатів під час відповідей на запитання.
- Перевірка гіпотез.
- Побудова нових повідомлень.
- Побудова висновків і узагальнень.

Прогнозовані результати:

- формування досвіду дослідницької діяльності;
- розвиток інтелектуальних здібностей, пізнавальних мотивів учіння, інтересу до навчальних та наукових досліджень.

Автор-розробник: - С.Подмазін.

Суть. Мета особистісно орієнтованої освіти полягає у створенні оптимальних умов для розвитку й становлення особистості як суб'єкта діяльності та суспільних відносин, яка будує свою діяльність та стосунки відповідно до стійкої ієрархічної системи гуманістичних і буттєвих (екзистенціальних) особистісних цінностей. Для того, щоб стати суб'єктом навчальної діяльності, учень повинен оволодіти її етапами: орієнтація — цілепокладання — проектування — організація — реалізація — контроль — корекція — оцінка.

Учні опановують структуру діяльності завдяки педагогові, який допомагає їм: орієнтуватися в матеріалі, що вивчається (предметний курс, тема, блок, навчальне заняття), визначати або брати участь у формуванні мети певної навчальної діяльності, реалізувати план діяльності, маючи можливість варіювати цей процес у межах визначених норм, самостійно або спільно з іншими учнями й педагогом оцінювати результати своєї діяльності, порівнюючи її з еталоном (критеріями досягнення мети). При цьому саме суб'єктне ставлення до мети діяльності, привласнення і породження цієї мети учнями й педагогом у діалоговій взаємодії є першим відповідним пунктом у реалізації особистісно орієнтованого навчання: **немає мети — немає суб'єкта.**

Технологічні етапи особистісно орієнтованого уроку такі:

- **Етап орієнтації:**
 - мотивація подальшої діяльності вчителем, позитивна настанова на роботу;
 - орієнтація учнів про місце певного заняття в цілісному курсі, розділі, темі (схеми, опори, словесна настанова тощо);
 - опора на особистий досвід учнів із проблеми заняття.
- **Етап ціле покладання:**
 - учитель спільно з учнями визначає особистісно-значимі цілі наступної діяльності на уроці (що може дати це заняття школяреві зараз, для здачі підсумкового заліку, екзамену, майбутнього життя);
 - визначення показників досягнення поставлених цілей (які знання, уявлення, способи діяльності свідчитимуть про це).
- **Етап проектування:**
 - залучення учнів (за можливістю) до планування подальшої діяльності через попередню роботу (випереджувальні завдання, повідомлення, реферати, підготовку наочності, самостійні завдання);
 - складання плану очікуваної роботи;
 - 1 обговорення складеного плану.
- **Етап організації виконання плану діяльності:**

- надання варіативності у виборі способів навчальної діяльності (письмово чи усно; індивідуально чи в групі; виклад опорних положень чи розгорнена відповідь; узагальнено чи на конкретних прикладах тощо);
 - вибір учнями способів фіксації пояснення нового матеріалу (конспект, схема, таблиця, опора, план, тези, висновки та ін.);
 - вибір учнями (за можливістю) завдань і способів їх виконання при закріпленні знань, формуванні умінь та відпрацюванні навичок;
 - варіативність у завданні домашньої роботи (диференціація за рівнем складності та способом виконання).
- **Контрольно-оцінювальний етап:**
 - залучення дітей до контролю за ходом навчальної діяльності (парні й групові форми взаємоконтролю, самоконтроль);
 - участь учнів у виправленні зроблених помилок, неточностей, осмисленні їх причин (взаємо- і самоаналіз);
 - надання вихованцям можливості самостійно або за допомогою вчителя, інших учнів порівнювати отриманий результат із критеріями еталона (мети);
 - використання механізмів «цінування» (позитивного ставлення до успіхів школярів) і «оцінювання» (виставлення оцінок, поурочного бала, рейтингових оцінок тощо) не тільки кінцевого результату, але й процесу навчання.

Прогнозовані результати: створення умов для розвитку суб'єктності, пізнавальних мотивів учіння, вільного вибору та відповідальності особистості школяра за результати власної діяльності.

Автор-розробник — І.Бех.

Суть. Принципи особистісно орієнтованого виховання:

- цілеспрямоване створення емоційно збагачених виховних ситуацій;
- особистісно розвивальне спілкування;
- використання співпереживання як психологічного механізму у вихованні особистості;
- систематичний аналіз вихованцем власних і чужих учинків.

Воно ґрунтується на розумінні, прийнятті й визнанні дитини як повноправної особистості. **Особистісно орієнтоване виховання вибудовується на діалогічній основі, передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників виховного процесу, їх самоактуалізацію і самоорієнтацію.** Гнучкість — характерна риса виховного впливу, що базується на розумінні психологічних закономірностей емоційно-чуттєвого розвитку дитини. Адже дитина не може постійно поводитись відповідно до усталених етичних вимог.

Варто визнати за нормальне явище різні прояви поведінки дитини, вибудовувати конкретні виховні методики, технології з огляду на часову перспективу. Вони не забезпечують негайного результату. Тому таким важливим є толерантне та чуйне ставлення, розуміння внутрішнього світу дитини, утвердження її гідності тощо. Головне, щоб педагог розумів і зважав на всю складність морального вчинку, що має здійснити вихованець. Від цього залежить ефективність виховного процесу.

Як зазначає І.Бех, постає необхідність підвищення розвивальної ефективності виховання, оптимізації процесу керування виховною діяльністю дитини. А це пов'язано зі створенням і використанням якісно нових методів виховання. Останні мають ґрунтуватися не на механізмі зовнішнього підкріплення (заохочення й покарання), а на рефлексивно-вольових механізмах, механізмах співпереживання і позитивного емоційного оцінювання, які апелюють, насамперед, до самосвідомості та до свідомого, творчого ставлення людини до суспільних норм і цінностей. Такі методи можна класифікувати як виховні технології особистісної орієнтації.

Одиницею аналізу має бути вільний вчинок. Виховати особистість — це допомогти вихованцю відкрити, усвідомити й привласнити загальнолюдські та національні моральні норми як цінності особистого життя, які утворюють внутрішній стрижень особистості — ціннісну морально-етичну орієнтацію, яка слугує основою розвитку та самореалізації в умовах соціокультурної діяльності.

Прогнозовані результати:

- розвиток суб'єктності, ціннісно-сислової сфери особистості вихованця;
- інтеграція у суспільство при збереженні особистісної автономії.

Автори-розробники — Ю.Богоявленська, Р.Грановська, В.Паламарчук, 0.
Пехота, С.Сисоевата ін.

Суть. Розвиток творчої особистості, зазначає О.Пехота, потребує впровадження нових дидактико-методичних засобів, які допомагають моделювати навчально-виховний процес, зважаючи на поставлену мету.

Технологія формування творчої особистості поліфункціональна за суттю. Її доцільно розглядати як цілісну модель, що об'єднує локальні технології:

- технологія створення психологічних умов підготовки школярів до творчої діяльності (А.Вержиковська та ін.);
- технологія використання на уроці навчальних і навчально-творчих завдань (В.Барко, А.Тютюнникова);
- технологія узагальненого заняття пошукового типу (В.Шубинський);
- технологія розвитку продуктивної пізнавальної діяльності. Учитель вибирає та впроваджує ту технологію, яка сприятиме най продуктивнішому вирішенню окреслених мети і завдань.

**Технологія використання на уроці
навчальних і навчально-творчих завдань
(за В.Барко)**

- аналіз запитання задачі та з'ясування, що дано та що потрібно знайти;
- визначення, які дані необхідні для відповіді на запитання задачі;
- з'ясування, чи всі необхідні дані наведено в умові задачі (якщо ні, визначте засіб знаходження відповідних величин);
- планування послідовності операцій, спрямованих на знаходження відповіді (алгоритм розв'язання);
- реалізація запланованого шляху розв'язку;
- перевірка розв'язку задачі.

Прогнозовані результати: розвиток творчого мислення школярів, формування технологізованих знань.

Автори-розробники — І.Єрмаков, Д.Пузіков.

Суть. Життєве проектування є механізмом розвитку та реалізації суб'єктності особистості в її життєдіяльності, життєвий проект як результат життєвого проектування є розвитком, конкретизацією, механізмом практичного втілення стратегій життя.

Алгоритм технології передбачає п'ять основних етапів.

- **Життєвого задуму** (визначення загальних очікувань людини щодо свого майбутнього життя, формування прообразів життєвих цілей, окреслення життєвих цінностей та принципів особистості).
- **Життєвого програмування** (чітке визначення цілей життя, їх узгодження та систематизація у життєвому проекті (життєвій програмі)).
- **Життєвого планування** (розбудова на основі цілей особистості її планів життя; деталізація та конкретизація життєвих цілей у піраміді життєвих завдань).
- **Життєздійснення** (його змістом є реалізація життєвих завдань, планів у життєдіяльності особистості).
- **Аналітико-корекційний** (аналіз та оцінювання результатів життєздійснення, внесення до життєвого проекту відповідних коректив).

Статична структура життєвого проекту особистості охоплює взаємопов'язані елементи (підсистеми): життєві цінності, норми, цілі, завдання, плани, ресурси, програму, результати. Важливим аспектом реалізації життєвого проекту, дієвим проявом компетенції життєздійснення, як зазначає І.Єрмаков, є життєві інновації.

Вони передбачають упровадження в життя певного виду діяльності, вчинків, моделей поведінки, які були спроектовані самою особистістю і раніше ніколи нею не застосовувалися. Ці новоутворення повинні впливати на відносини особистості з її соціальним середовищем, змінювати їх. Водночас життєві інновації — це специфічна методика індивідуально-особистісного дослідження життя(життєвого експерименту), за допомогою якого людина пізнає себе, своє життя.

Прогнозовані результати: розвиток та реалізація суб'єктності особистості в її життєдіяльності.

Технологія підтримки розвитку обдарованості вихованців загальноосвітніх шкіл-інтернатів

Автор-розробник — О.Мариновська.

Суть. Розробити механізм підтримки розвитку обдарованості вихованців загальноосвітніх шкіл-інтернатів.

Специфіка технології — підтримка розвитку художньо-естетичної обдарованості дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківської опіки, шляхом модернізації системи гурткової роботи на діагностичній основі відповідно до мети та завдань програми, реорганізації гуртків у творчі майстерні.

Реалізація технології

- **на першому етапі** має на меті розкриття потенційних можливостей вихованців (виявлення учнів з художньо-естетичним типом обдарованості та залучення їх до гурткової роботи в цільових творчих проектах образотворчого мистецтва, музики, літератури, театру);
- **на другому** — самовизначення вихованців у виборі одного із гуртків, реорганізованих у творчі майстерні в межах цього проекту;
- **на третьому** — моделювання, що передбачає технологізацію гурткової роботи (робота за авторськими програмами, впровадження в практику технології заняття творчої майстерні, виготовлення продуктів творчої діяльності, психолого-педагогічний супровід);
- **на четвертому** — презентацію та реалізацію продуктів творчої діяльності вихованцями (залучення учнів до організації виставок-розпродажів виробів, їх участь у концертах художньої самодіяльності, презентаціях тощо).

Художньо-естетичну обдарованість варто підтримувати і розвивати в усіх дітей школи-інтернату. Йдеться про охоплення великої кількості школярів, залучення їх до різнопланової діяльності, формування різновікових груп, розвиток кожної дитини, а не лише власне обдарованої, в якій швидко виявилися здібності та яка набагато випереджає у розвитку своїх однолітків.

Наукова основа організації праці керівників гуртків — характерна риса реалізації технологічного підходу. Якщо за традиційного підходу керівник гуртка веде один гурток, то в межах цільового проекту визначається профільний напрям гурткової роботи, що передбачає організацію кількох гуртків на основі авторських програм. Однак кількості годин за програмою творчої майстерні для школярів, які виявляють стійкий інтерес до певного виду діяльності, недостатньо. Ця проблема вирішується за допомогою вихователів, які ведуть гуртки «Умілі руки».

Прогнозовані результати: розвиток художньо-естетичних здібностей учнів; оволодіння практичними вміннями й навичками життєдіяльності, що сприяє їх інтеграції у суспільство, соціокультурний простір.

**Технологія фізичного виховання
дітей М.Єфименка
(«Театр фізичного розвитку
та оздоровлення дітей»)**

Автор-розробник — М.Єфименко.

Суть. Розвиток та оздоровлення дітей дошкільного й молодшого шкільного віку. Проведення фізкультурних занять у формі ігрових дійств. Форма фізичної активності дітей — горизонтальний пластичний балет («пластик-шоу»), що поєднує музичність, хореографію, естетичність дійства. Його скорочені програми використовують фізкультурні хвилинки, паузи, розваги та свята.

Ігрова взаємодія з дітьми реалізується в рамках ігрової теми як великої тематичної гри (макро-гри), що триває впродовж одного чи кількох занять. Спільна мета та сюжетна лінія містить кілька міні-ігор, ігор-вправ. Обґрунтовано доцільність використання ситуативної міні-гри, що будується на рухових діях макро-гри, тощо.

«Тотальний ігровий метод» — так назвав М.Єфименко технологію виховання **«Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей»**.

Він вибудовується на положеннях:

1. Йти за логікою природи (педагогіка повинна бути природною).
2. Фізичне виховання дітей потрібно здійснювати по спіралі, нове поєднуючи з відомим.
3. Педагогічний спідометр, або так звані загальнорозвивальні вправи (підбирати підготовчу частину заняття згідно з «еволюційною гімнастикою»).
4. Поділ заняття на три частини за фізіологічною суттю.
5. Театр фізичного виховання дітей (граючи — оздоровлювати, граючи — виховувати, граючи — розвивати, граючи — навчати).
6. Позитивна світла енергія радості й задоволення (фізичне виховання повинно заряджати дітей позитивними емоціями).
7. Руховий портрет дитини «малює» методика ігрового тестування.
8. Створи тренажери сам!
9. Здоров'я здорових потребує профілактики та корекції.
10. Через рухи та гру — до виховання людини майбутнього.

Прогнозовані результати:

- розвиток та оздоровлення дітей;
- інтелектуальний та духовний розвиток дошкільника.

**Технологія розвитку творчої
Особистості Г.Альтшуллера
(теорія розв'язання
винахідницьких завдань)**

Автор-розробник — Г.Альтшуллер.

Суть. Технологія зорієнтована на розвиток системного мислення дитини, її творчих здібностей. Основне її завдання — навчити дитину вирішувати проблеми різного рівня складності з використанням винахідницьких завдань.

Автор обґрунтовує і класифікує творчі завдання за рівнями складності. Основна ідея технології розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ) полягає в тому, щоб переводити завдання з нижчого рівня складності на вищий. Для її успішної реалізації треба навчити дитину виявляти проблеми, з'ясовувати, чому легкі завдання вирішуються просто, а важкі — складно. Це є запорукою того, що вихованці поступово привчаються *«звужувати пошукове поле»*: вони вміють трансформувати складні завдання на прості, бачити й вирішувати суперечності.

Методи ТРВЗ: фокальних об'єктів, мозковий штурм, синектика, моделювання маленькими чоловічками тощо.

У роботі з дітьми дошкільного віку використовують колективні ігри, ігри-заняття, під час яких діти вчаться спостерігати навколишню дійсність, виявляти суперечливі властивості предметів, явищ, шукати відповіді на поставлені запитання. Педагог орієнтується на вільний та самостійний вибір дитини — предмета, матеріалу, виду діяльності. Ігрові, казкові завдання стимулюють розвиток пізнавального інтересу, уяви, фантазії дітей.

Прогнозовані результати: розвиток творчих здібностей дітей, допитливості, образного й критичного мислення.

Автор-розробник — З.Горішний.

Суть. Вона дає можливість визначити ефективність навчально-виховної роботи на уроці в системі внутрішньошкільного контролю.

Мета — здійснювати об'єктивне оцінювання праці педагога і впливати на ефективність проведення уроків, допомагати вчителю удосконалити професійно-педагогічну діяльність.

Завдання:

- реалізація основних завдань становлення національної школи;
- організація системного контролю за ефективністю навчально-виховної роботи на уроках;
- удосконалення методики проведення занять;
- орієнтація на розвиток інтелектуальних умінь і навичок школярів.

Технологія передбачає вирішення педагогами основних завдань уроку:

- особистісно орієнтоване навчання, беручи до уваги інтереси, потреби, нахили учнів;
- проведення уроку з використанням сучасних технологій;
- оптимальне поєднання різних форм роботи;
- встановлення міжпредметних зв'язків;
- активізація розвитку всіх сфер особистості учня: мотиваційної, пізнавальної, емоційно-вольової, фізичної, моральної тощо;
- логічність, умотивованість, емоційність усіх етапів навчально-пізнавальної діяльності;
- формування системи наукових понять, навчальних умінь і навичок, розумових операцій, мислення, цінностей українського виховання; ефективне застосування сучасних дидактичних засобів, інформаційних технологій;
- тісний зв'язок навчання із життям, особистісним досвідом учнів, практичними справами, суспільним життям;
- формування мотивації навчально-пізнавальних дій, професійного становлення, потреби постійної самоосвіти;
- діагностика, прогнозування, проектування і планування кожного уроку.

**Структурно-логічна схема
визначає реалізацію основних завдань уроку:**

- формулювання теми, мети, мотивації навчальної діяльності;
- структурну та організаційну чіткість уроку;
- відповідність форм і методів роботи на уроці змісту навчального матеріалу;
- реалізацію освітніх завдань;
- здійснення розвивального навчання;

- розв'язання виховних завдань уроку.

Розроблені критерії дають змогу визначити ефективність уроку.

Прогнозовані результати:

- оптимізація роботи вчителя;
- напрацювання системи комплексного оцінювання діяльності педагогів, їх фахового зростання;
- спрямованість на розвиток школярів;
- економія часу.

Автор-розробник — В.Зверева.

Суть. Основною умовою цілеспрямованого розвитку закладу освіти є педагогічний аналіз підсумків роботи за попередній навчальний рік (ПАПРПНР). **Він передбачає п'ять складових:**

- підготовчий період;
- етап декомпозивання;
- аналіз показників роботи ніколи;
- встановлення причиново-наслідкових зв'язків;
- узагальнення (за В.Григораш, О.Касьяною, О.Мармазою).

Підготовчий період. Здійснити аналіз підсумків навчального року неможливо без наявності банку даних, формувати який необхідно з перших днів навчального року. У школі створюється система інформаційного забезпечення, яка постачає дані з напрямів, що є важливими і необхідними для спостереження, контролю й управлінського впливу.

Основні джерела ПАПРПНР:

- система внутрішньошкільного контролю;
- матеріали оперативного й тематичного аналізу;
- аналізу роботи школи за певні звітні періоди;
- протоколи засідань і виконання рішень педагогічних рад;
- накази по школі (їх виконання);
- матеріали методичних об'єднань учителів-предметників;
- матеріали роботи творчих груп;
- річний план роботи школи;
- матеріали з батьківських зборів;
- матеріали щодо учнівського самоврядування;
- бесіди, анкети, тести, спостереження;
- щоденники та робочі книги керівників;
- шкільна документація.

Декомпозивання. Виокремлюються об'єкти аналізу, здійснюється їх розшарування на менші компоненти. Визначається логіка, елементи та структура ПАПРПНР.

Аналіз показників роботи школи. Він дає можливість проникнути у сутність того, що відбувалося в закладі освіти впродовж року.

Встановлення причиново-наслідкових зв'язків.

Завдання етапу:

- аналіз способів зв'язку між окремими об'єктами аналізу;
- вияв ступеня позитивного чи негативного впливу об'єктів один на одного; складання уявлення про домінуючий вплив та певні субординаційні залежності;
- встановлення найбільш позитивних та негативних чинників.

Узагальнення. Заповнюється таблиця, що уможливилює впорядкування матеріалів й укладання їх у певну систему.

№	Об'єкти аналізу	Успіхи, позитивний досвід	Недоліки, проблеми	Причини недоліків	Завдання на новий навчальний рік

Підсумки навчального року оформлюються у вигляді:

- доповіді директора на підсумковій педагогічній раді;
- вступу до плану роботи школи на наступний навчальний рік.

Алгоритм доповіді:

- вступ (актуалізація педагогічної проблеми школи, цілей та завдань закладу, мета ПАПРПНР);
- аналіз виконання плану роботи школи за рік;
- аналіз роботи адміністрації школи;
- аналіз методичної роботи;
- якість викладання і навчання;
- результати виховної роботи;
- висновки (об'єктивне оцінювання стану справ, аналіз причин, формулювання проблеми та завдань школи на новий навчальний рік).

Зазначимо, що вступ до плану роботи ЗНЗ на новий рік, на відміну від доповіді, містить більше висновків, узагальнень, ніж фактів. Він повинен виконувати своє призначення: відкрити основні проблеми та проаналізувати шляхи їх розв'язання. У вступі на основі аналізу роботи закладу за попередній рік формулюються цілі та завдання на наступний.

Прогнозовані результати: цілеспрямований розвиток закладу освіти.

**Методики навчання,
виховання й управління**
**Методика визначення рівня
готовності керівника ЗНЗ
до управління інноваційною діяльністю**

Автор-розробник — Л.Даниленко.

Суть. Готовність керівника ЗНЗ до управління інноваційною діяльністю розглядається як сукупність знань і вмінь щодо цього виду діяльності, мотивації та особистісних рис і характеризується трьома компонентами — мотиваційно-діяльнісним (Ms), когнітивним (Ks) та особистісним (Ts).

Для визначення показника готовності керівника ЗНЗ до управління інноваційною діяльністю (S) необхідно знайти середнє арифметичне значення між показниками кожного компонента за формулою:

$$S = \frac{Ms + Ks + Ts}{3}$$

Компоненти показника рівника ЗНЗ до управління інноваційною діяльністю вимірюються за допомогою певних діагностичних методик та оцінюються так:

- **мотиваційно-діяльнісний** — через участь керівника в інноваційній діяльності регіонального, державного й міжнародного рівнів або прояв його зацікавленості в інноваційній діяльності;
- **когнітивний** — через визначення рівня знань керівником основних положень менеджменту освітніх інновацій та вміння реалізувати проектно-інвестиційну модель в управлінні;
- **особистісний** — через визначення коефіцієнта творчих здібностей особистості керівника.

Рівні готовності керівника —

- високий (величина показника від 0,66 до 1,0);
- достатній (від 0,33 до 0,65);
- недостатній (від 0 до 0,32).

Прогнозовані результати: високий рівень готовності керівника до інноваційної діяльності забезпечує стабільне функціонування та розвиток закладу освіти в ринкових умовах на засадах інвестицій та інновацій.

Методика розвитку творчих здібностей на заняттях з малювання

Автор-розробник — Л. Шульга.

Суть. Основна ідея — «малювання — діяльність, що сприяє появі й розвитку почуттів». Вона полягає в тому, що діти зображають навколишнє тільки після емоційних зустрічей з ним у процесі спостереження, розгляду картин, слухання музики, читання, розповідання.

Головне завдання організації зображувальної діяльності — виховання естетичних почуттів, а допоміжне — навчання технічним прийомам. Що більше органів чуття беруть участь у сприйманні навколишнього, то повнішими будуть уявлення і глибшим — пізнання.

Щоб краще зрозуміти своїх нових друзів, пише Л.Шульга, проводимо заняття-зустрічі, у процесі яких у дитини формується особливе поетичне ставлення до приладдя художника, яким вона буде користуватися. **Їх мета — організувати зацікавлене спілкування, що допоможе дитині чутливіше реагувати на зовнішній світ, тонше сприймати його. Зустрічі становлять цілий цикл занять.**

Розвиток творчих здібностей дошкільників продовжується на заняттях з малювання, організованих за методикою «занурення». Близькі за темою і змістом заняття об'єднуються в один цикл (3—4 заняття). Його завдання — здійснити «занурення» у певну тему. Структура циклу: перше заняття — ознайомлення. Воно має інформаційне й емоційне навантаження. Основна частина присвячена «зануренню» в тему і лише невеличка — малюванню, що проводиться у вигляді вправ з фарбами, пензлем або олівцями. Друге та третє заняття підпорядковані меті набуття певного досвіду з теми, оволодіння прийомами й технікою малювання. Це вже навчальні заняття ознайомлювального характеру. Четверте — творче заняття, на якому вихованці висловлюють своє ставлення до навколишнього, виражають у малюнку свої почуття.

Прогнозовані результати: діти вчаться помічати красу навколишнього світу, використовують для зображення різноманітні засоби та матеріали, встановлюють зв'язок між звуками й барвами.

Методика використання схем-моделей для навчання дітей описових розповідей

Автор-розробник — Т.Ткаченко.

Суть. За цією методикою для роботи використовується аркуш картону 45 х 30 см шість квадратів за кількістю характерних ознак предмета чи об'єктів або пір року, про які потрібно розповісти. Дітей навчають знаходити основні, суттєві ознаки предмета, відрізнити їх від другорядних.

Навчаючи старших дошкільників складанню описових розповідей, використовують схеми-моделі. Діти вибудовують розповідь з дотриманням послідовності та параметрів, закладених у схемах: колір, форма, величина, матеріал, частини, дії.

Автор-розробник методики зазначає, що використання схем при складанні описових розповідей дає змогу дітям засвоїти порівняння предметів не в загальній формі (чим подібні або чим відрізняються предмети), а диференціювати, порівнюючи предмети за формою, величиною, кольором тощо.

Прогнозовані результати: розвиток мислення, монологічного мовлення, самодостатності дошкільників.

Методика використання схем-моделей для навчання дітей творчому розповіданню

Автор-розробник — О.Дяченко.

Суть методики полягає в тому, що для складання дітьми творчих розповідей використовують схеми-моделі різної складності.

Основні етапи навчання дітей творчому розповіданню:

- формування уявлення про предмети за видимою ознакою;
- уявне конструювання цілісної ситуації та включення її у нескладний сюжет; складання розповіді за планом, відбитим у схемі-моделі;
- формування вміння і навичок творчого розповідання шляхом складання дітьми розповідей за власним задумом.

Прогнозовані результати: формування вмінь і навичок творчого розповідання, розвиток образного мислення.

Методика використання схем-моделей у лексико-граматичній роботі

Автор-розробник — К.Крутій.

Суть. Розвиток у дітей словесно-логічного мислення, вироблення у них уміння користуватися основними логічними прийомами й операціями є одним із важливих завдань у процесі навчання старших дошкільників, зазначає К.Крутій.

Пропонується така схема ознайомлення дітей з предметами:

1. Первинне ознайомлення з предметом і його назвою.
2. Дослідження властивостей предметів:
 - колір, відтінки;
 - форма;
 - розмір;
 - звуки,
 - шуми;
 - співвідношення в просторі;
 - вага;
 - властивості поверхні;
 - ритм;
 - рух предмета;
 - назва деталей предмета.
3. Групування, узагальнення і найпростіша класифікація предметів, формування родових і видових понять, наступна класифікація — диференціація родових понять.
4. Розвиток елементів логічного мислення шляхом складання моделей, схем, коректурних таблиць разом з дітьми.

Прогнозовані результати:

- активізація словникового запасу;
- формування навичок побудови звукових моделей слова;
- розвиток логічного мислення.

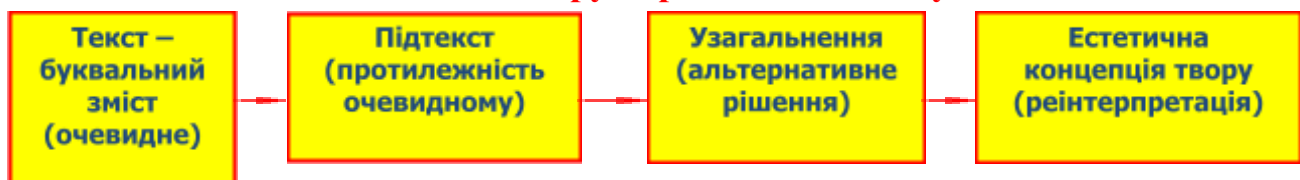
Автор-розробник — Г.Островська.

Суть. Мета — формування вмінь і навичок сприйняття й аналізу епічних творів параболічного типу. Досягти поставленої мети можна шляхом розв'язання проблеми двопланового прочитання притчі (роману-притчі) і пошуку символіки роману-параболи.

Системний характер різних видів асоціативного мислення сприяє встановленню смислових зв'язків на рівні певного сюжету та багатовимірному художньо-естетичного простору роману-параболи. Твори параболічного типу класифікуємо на притчі, романи-притчі, романи-параболи. Методика їх аналізу ґрунтується на ідеї спільного походження притчі й параболи, подібності цих жанрів, їх автономності. Так, виявлено такі типологічні ознаки творів параболічного типу: алегоричність оповіді, образна асоціативність, змістова незавершеність (відкритість для співвіднесень), часово-просторова умовність, що потребує зіставлення загальнолюдського (притчі) й авторського, міфологічного та сучасного, виявлення подібності у темі, ідеї, проблематиці, системі образів, характері головних героїв, мотивації вчинків, стилістичних засобах тощо.

Аналіз роману-параболи передбачає поєднання читацького досвіду аналізу епічного твору фабульного типу з технологічністю знань аналізу підтексту параболічної основи твору.

**Моделювання логічно-змістових ланцюжків
епічного твору параболічного типу**

Це потребує формування умінь пошуку протилежностей між поетичністю та алегоричністю оповіді. Адже сам текст містить приховані підказки — амбівалентні образні пари, бінарні пари, притчево-міфологічні сюжети тощо.

Побудова логічно-змістових ланцюжків ґрунтується на системі відібраних учителем ключових епізодів. З огляду на специфіку вивчення епічного твору параболічного типу (роман-парабола), методика передбачає: виявлення сюжетних ліній твору; реконструювання притчі (міфу), що є основою сюжетного дійства; пошук домінантних ознак (образ, паралель, порівняння) роману-параболи; переосмислення тексту — реінтерпретація естетичної концепції автора.

Прогнозовані результати: формування читацьких умінь і навичок аналізу художнього твору параболічного типу;
розвиток асоціативного мислення, естетичної культури.

Автор-розробник — К.Баханов.

Суть. Сутність методики полягає в організації учнівських досліджень з історії. Беручи до уваги особливості навчального предмета, доцільно використати форму лабораторно-практичних робіт. Навчальне дослідження здійснюється суто аналітичного характеру.

Своєрідністю лабораторно-практичних робіт є те, що, на відміну від природничих предметів, тут не використовуються прилади, різноманітне обладнання. Об'єкт дослідження у таких роботах — історичне джерело. Особливість навчання історії в тому, що воно проходить як експеримент у буквальному значенні, під час якого учні працюють із фіксованими у джерелах історичними фактами, зазначає К.Баханов. Тому школярі не можуть безпосередньо впливати на об'єкт дослідження, постійно змінюючи умови як у природничому експерименті. Однак вони мають змогу аналізувати джерела під різними кутами зору, щоб дійти вірогідних, на їхню думку, висновків.

Структура лабораторно-практичних робіт:

- актуалізація знань і корекція опорних уявлень;
- мотивація навчальної діяльності;
- усвідомлення змісту;
- самостійне виконання роботи;
- узагальнення і систематизація результатів;
- підбиття підсумків.

Прогнозовані результати:

- активізація пізнавальної діяльності учнів;
- формування вмінь і навичок роботи з історичними джерелами;
- розвиток критичного мислення.

Автор-розробник — І.Іванов.

Суть. Провідна ідея — створення учнівського колективу як засобу самовиховання і становлення особистості. Колективна діяльність проектується на основі конкретної справи, вирішення якої є процесом спільного творчого пошуку кращих рішень життєво важливих завдань. Вона відрізняється від виховних заходів відкритістю щодо постановки виховних завдань та шляхів їх розв'язання.

Тривалість колективної творчої справи (КТС) залежить від складності поставлених завдань. За напрямом її можна класифікувати як художньо-естетичну, трудову, суспільно-корисну тощо. **Вона має такі технологічні етапи, які І.Іванов визначав як**

стадії колективної творчості:

- попередня робота колективу: визначення виховних цілей КТС, накреслення основних напрямів зусиллями дорослих і дітей оптимальний проект майбутньої КТС; бесіда із школярами;
- колективне планування КТС: обговорення та відбір ймовірних ідей відповідно до умов і можливостей членів колективу;
- підготовка КТС: спільний проект КТС уточнюється, конкретизується спочатку радою, а потім у мікроколективах, які планують і починають втілення певних частин загального замислу, зважаючи на висловлені пропозиції;
- проведення КТС;
- колективне підбиття підсумків: аналіз та оцінювання справи, виявлення здобутків і недоліків, позитивного й невдалого (акцентування на позитивному досвіді);
- стадія найближчого застосування КТС.

Прогнозовані результати:

- формування учнівського колективу, умінь та навичок самоорганізації; розвиток творчих здібностей;
- виховання почуття відповідальності.

Метод неформальної європейської освіти «Оксфордські дебати»

Проект «Фабрика мультиплікаторів — лідери європейської освіти» за підтримки програми «Громадські ініціативи у Східній Європі» фонду ім. Стефана Баторія

Суть. «Оксфордські дебати» — це ігрова методика публічного дискутування у групах. Їх мета — формування вмінь і навичок у колективному дискутуванні, а також розвиток інтелектуальної культури, лідерських якостей, толерантності та взаємоповаги.

Групи «Пропозиції» та «Опозиції» складаються з чотирьох осіб у кожній. Учасникам пропонується теза для обговорення. Останні добирають по три аргументи та підаргументи для її захисту. Методикою чітко прописані рольові позиції груп дебатерів, голови групи, секретаря, асистентів та учасників слухання. Роль глядацької аудиторії полягає в інтерактивному оцінюванні обґрунтованості висловлених аргументів та емоційної переконливості дебатерів.

Прогнозовані результати:

- розвиток суб'єктності в процесі ігрової діяльності;
- формування активної позиції, розвиток риторичних умінь і навичок майбутніх лідерів;
- популяризація дебатних практик серед учнівської молоді.

Автор-розробник — А.Гін.

Суть. Конструктор А.Гіна — це універсальна методика побудови уроку. Вона охоплює його основні етапи (таблиця 2), будь-який з них може бути реалізований різноманітними прийомами або їх комбінуванням. Учителю пропонується до вибору система методів і прийомів, із яких він може конструювати власний урок відповідно до поставленої мети й завдань. Конструктор може змінюватися. Якщо деякі прийоми ви не вважаєте за доцільне використовувати на уроці, то вилучаєте їх із таблиці, пропонуєте власні методичні знахідки. Автор методики вважає, що пропонований конструктор — імовірна форма оптимальності побудови уроку. У кожного може бути свій конструктор. Наприклад, можливий проект уроку за конструктором:

Етап уроку	А 2	Б 3	В 5	Г 1	Д 6	Е 10	Ж 3
Час	5 хв	15 хв	10 хв	5хв	7хв	О хв	4 хв

Це означає:

- починаємо з гри «Так чи ні»;
- вивчення нового матеріалу проходить за прийомом «Питання до тексту»; закріплення у вигляді гри-тренінгу;
- на уроці проводиться фактологічний диктант із вибірковою перевіркою; домашнє завдання не дається (наприклад, раніше було задано блок завдань на всю тему);
- закінчується урок виступом учня у ролі психолога.

Прогнозовані результати:

- оптимізація роботи вчителя на етапі підготовки до уроку;
- формування проектно-прогностичних умінь.

КОНСТРУКТОР УРОКУ А.ГІНА

Етапи уроку	Основні функції блоку												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
А. Початок уроку	Інтелектуальна розминка або просте опитування (за базовими поняттями)	"Так чи ні"	Здивуй!	Фантастичний додаток	"Світлофор"	М'яке опитування	Ідеальне опитування	Взаємодіювання	НМШ (фронтальне, з усім класом)	Гра у випадковість	Театралізація	Обговорення домашнього завдання	
Б. Пояснення нового матеріалу	Приваблива мета	Здивуй!	Фантастичний додаток	Практичність теорії	Прес-конференція	Запитання до тексту	Спіймай помилку!	Доповідь	Театралізація	Ділова гра "Точка зору"	Ділова гра "НДЛ"	Проблемний діалог	
В. Закріплення, тренування. Відпрацювання умінь	Спіймай помилку"	Прес-конференція	НМШ	Гра-тренінг	Гра у випадковість	"так чи ні"	Ділова гра "Компетентність"	Ділова гра "Точка зору"	Ділова гра "НДЛ"	Тренувальна контрольна робота	Усне програмування	Взаємодіювання	М'яке опитування
Г. Повторення	Своя опора	Повторюємо з контролем	Повторюємо розширенням	Свої приклади	Опитування-підсумок	Обговорення домашнього завдання	Перетинайте тему	Ділова гра "Компетентність"	Ділова гра "Точка зору"	Ділова гра "НДЛ"	Гра у випадковість	"Так чи ні"	Зразок відповіді"

Г. Контроль	"Світлофор"	Опитування ланцюжком	Ти хеопитування	Прогрामоване опитування	Ідеальне опитування	Фактологічний диктант	Бліц-контроль	Релейна контрольна робота	Вибірковий контроль	Звичайна контрольна робота			
Д. Домашнє завдання	Блок завдань	Три рівні домашнього завдання	Незвичайна звичайність	Особливе завдання	Творчість працює на майбутнє								
Е. Кінець уроку	Опитування. Підсумок		Роль "психолог"	Роль "той, хто підбиває підсумки"	Обговорення домашнього завдання								

Автор-розробник — О.Мариновська.

Суть. Методика векторного аналізу використовується в системі внутрішньошкільного контролю. **Мета** — визначення ефективності організації та проведення уроку. **Завдання:** організація системного й систематичного контролю за якістю освітніх послуг; фіксація показників ефективності організації та проведення уроку; моніторингове відстеження особистісно професійного зростання педагога; виявлення типових ускладнень у діяльності учителя; реалізація проектного підходу до планування методичної роботи на внутрішньошкільному рівні.

Для вимірювання рівня ефективності уроку використовується векторна модель. Система домінант уроку — орієнтація на розвиток особистості школяра (1—4 вектори), процес цілеформування (5—8), процес цілепокладання (9—12), активізація пізнавальної діяльності учнів (13—16) — обчислюється за загальною сумою балів: низький рівень (до 24 балів), середній (до 40), високий (до 56), творчий (до 64).

Зазначимо, відмова від знаннєцентричної парадигми освіти, орієнтація на розвиток та самореалізацію особистості школяра спричинили різнорівневі зрушення в підходах до проектування й моделювання традиційного уроку. Він набуває ознак особистісно орієнтованого, розвивального за суттю.

Тому виникає необхідність осмислення критеріїв ефективності сучасного уроку:

- **орієнтація на розвиток особистості школяра:** особистісно орієнтований тип стосунків; опора на суб'єктний досвід школяра; конструювання діалогічної структури уроку; моделювання особистісної форми змісту;
- **процес цілеформування:** правильність визначення мети, завдань уроку щодо теми; відповідність добору змісту щодо мети, завдань, теми; доцільність вибору типу, структури щодо мети, завдань уроку; оптимальність добору методів, прийомів, форм щодо мети і завдань;
- **процес цілепокладання:** повідомлення теми, мети уроку; урок-завдання; прийняття особистісно значущих завдань школярами; цілереалізація: досягнення мети, завдань уроку;
- **активізація пізнавальної діяльності учнів:** орієнтація на самостійну пошукову діяльність учнів; використання активних та інтерактивних методів; формування пізнавальної активності учнів; технологізованість знань.

Прогнозовані результати:

- оптимізація роботи керівника навчального закладу;
- фіксація кількісних показників якісних змін за параметрами ефективності;
- економія часу.

Моніторинг: кваліметричні методики в управлінській діяльності керівника

Автор-розробник — Г.Єльнікова.

Суть. Особливістю моніторингу є те, що в процесі його здійснення інформаційну систему управління неможливо відділити від системи прийняття рішення. Моніторинг виконує інформаційну, агностичну, адаптаційну та коригуючу функції. Він здійснюється у три етапи: вироблення інформації про стан керованого об'єкта на «вході», поточна діагностика та спрямування процесу на бажаний результат, вироблення інформації про стан керованого об'єкта на «виході».

Інструментарій освітнього моніторингу складається з чітко визначеного об'єкта управління, окреслених параметрів розвитку об'єкта, критеріїв оцінки цих параметрів, технології проведення поточного контролю, інформаційної бази щодо скерування процесу на досягнення кінцевого результату.

На основі кваліметричного підходу розроблено факторно-кваліметричні моделі діяльності. Як зазначає Г.Єльнікова, виділяють чинники впливу на конкретну діяльність (учня, учителя, директора, школи, райво тощо). Для кожного фактора визначено змістові критерії. Обчислюється вагомість чинників і критеріїв за методом Дельфі. Отримані результати заносяться до спеціальної таблиці. Зазначається коефіцієнт прояву критеріїв, який обчислюється та є бальною оцінкою в частках.

Прогнозовані результати:

- моніторингове відстеження динаміки змін, прогнозування розвитку навчального закладу;
- підвищення ефективності управлінської діяльності керівника.

Використана література

1. Баханов К. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія. — Запоріжжя: Просвіта, 2000. — 160 с.
2. Бех І. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-методологічні засади: Навч.-метод, посібник. — К.: Либідь, 2003. — 280 с.
3. Бондар С, Момот Л., Липова Л., Головка М. Перспективні педагогічні технології: Навч. посіб. / За ред. С. Бондар. — Рівне: Тетіс, 2003. — 200 с.
4. Даниленко Л. Інноваційний освітній менеджмент: Навч. посібник. — К.: Главник, 2006. — 144 с.
5. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник. — К.: Академвидав, 2004. — 352 с.
6. Єльнікова Г. Основи адаптивного управління (тексти лекцій). — Х.: Ранок, 2004. — 128 с.
7. Єрмаков І., Пузіков Д. Життєвий проект особистості: від теорії до практики: Практико-орієнтований збірник / За ред. Л. Сохань. — К.: Освіта України, 2007.—212 с.
8. Ільченко В., Гуз К. Освітня програма «Довкілля». Концептуальні засади інтеграції змісту природничона-укової освіти. — Київ-Полтава: ПОШОПП, 1999. —123 с.
9. Калінша Л., Капустеринська Т. Проект інноваційної школи: стратегічне планування, управління інноваціями. — Х.: Основа, 2007. — 96 с.
10. Мармаза О. Проектний підхід до управління навчальним закладом. — Х.: Основа, 2003. — 80 с.
11. Мариновська О. Упровадження педагогічних інновацій: система проектно-впроваджувальної діяльності // Імідж сучасного педагога. — 2007. — № 3. — С. 34—39.
12. Мариновська О. Методика векторного аналізу уроку: проектно-впроваджувальний аспект // Директор школи. — 2005. — № 3. — С. 12—17.
13. Мариновська О. Моніторинг в освіті // Управління освітою. — 2005. — № 19. — Вкладка 1. — С. 1—8.
14. Мариновська О. Від системи ключових епізодів — до задуму письменника. До вивчення роману «Червоне і чорне» Стендаля // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. —1996. — № 5. — С. 17—21.
15. Осадчий І. Як розробити програму розвитку навчального закладу? Поради нестороннього // Управління освітою. — 2004. — число 15—16. — С. 6—7.
15. Освітні технології: Навч.-метод. посібник / За заг. ред. О. Пехоти. — К.: А.С.К., 2001. — 256 с.
16. Освітні інновації та передовий педагогічний досвід в закладах освіти Івано-Франківської області: Інформаційний довідник / Упор. З. Болюк, Р. Зуб'як, О. Мариновська, О. Барабані, Л. Скальська, Л. Калуська, Г. Слободян, Л. Келембет / За заг. ред. З. Болюк, О. Мариновської, Р. Зуб'яка. — Івано-Франківськ, 2007. — 218 с.
17. Освітній менеджмент: Навч. посібник / За ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. — К.: Шкільний світ, 2003.—400 с.

18. Пилипенко В., Коваленко О. Особистісно орієнтовані технології в школі. — Х.: Основа, 2007. — 160 с.
19. Підласий І. Практична педагогіка або три технології: Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. — К.: Слово, 2004. — 616 с.
20. Подмазін С. За деревами — ліс! Системно-цільовий підхід до управління освітніми системами // Управління освітою. — 2002. — число 22. — С. 4—5.
21. Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад / В кн.: Книга методиста: Довідково-методичне видання / Упор. Г. Ливиненко, О. Вернидуб. — Х.: Торсінг плюс, 2006. — С. 630—637.
22. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод, посібник. — К.: А.С.К., 2004. — 192 с.
23. Управління навчальним закладом: Навчально-методичний посібник: У 2 ч. / О. Мармаза, О. Касьянова, В. Григораши та ін. — Харків: Ранок, 2003. — Ч. 1. — 160 с.
24. Шарко В. Сучасний урок фізики: технологічний аспект: Посібник для вчителів і студентів. — К., 2005. — 220 с.
25. Беспалько В. Слагаемые педагогической технологии. — М.: Педагогика, 1989. — 192 с.
26. Лазарев В. Системное развитие школы. — М.: Педагогическое общество России, 2002. — 304 с.
27. Селевко Г. Современные образовательные технологии: Учеб. Пособ.—М.: Народное образование, 1998.— 256 с.
28. Селевко Г. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. — М.: НИИ школьных технологий, 2006.—Т. 1.—816 с.